

**Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor
Partes Distributæ Pars ...**

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. I. De Pietate & Observantia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

DISPUTATIO DECIMA

De Reliquis Virtutibus Justitiæ Annexis.

QUÆSTIO I.

De Pietate & Observantia.

1. *Varia accipio vocis pietatis.*

PIETAS aliquando sumitur generaliter pro Religione, quâ Deus colitur: quia autem is colitur quovis opere bono, hinc omne opus bonum dici solet opus pietatis. Secundò accipi solet Pietas pro operibus misericordiæ, quæ cum à Deo maximè mandentur, ipse licet neminem, quem reveratur, habeat, plus tamen nominari solet. Tertio sumitur Pietas pro speciali virtute, Justitiæ affini, quæ definiiri solet, Virtus quâ debitum honor & obsequium deferitur iis, qui post Deum sunt præcipui ortus nostri auctores. Quales sunt primo parentes: secundò patriæ: tertio consanguinei, quatenus in ipsis est aliqui parentum. Sic enim per virtutem Religionis inclinamur ad exhibendum cultum Deo, tamquam primò nostræ creationis principio: ita quoque per virtutem Pietatis inclinamur ad exhibendum cultum & obsequium parentibus & patriæ tamquam præcipuis post Deum vitæ nostræ auctoribus & conservatoribus.

Quid pro in hie sumitur.

2. *Obligat ad reverentiam parentum externam, Et internam.*

Potro tenemur ex virtute Pietatis ad cultum & reverentiam parentum, non solum externam, quæ præstatur signis & officiis externis, v. g. illis assurgendo, salutando, honorificè de illis loquedo, damna ab illis propulsando &c. sed etiam ad internam, quæ consistit, tum in positivo actu amoris, benevolentie, æstimationis &c. tum in odii, malevolentie, rancoris, contemptus, interni &c. fuga.

3. *Qui peccat in mortem contra externam parentum reverentiam.*

Hinc qui verbo, gestu aliove modo gravem in communi æstimatione hominum, juxta legem Regionis, parentibus irreverentiam infert, mortaliter peccat. Indicat passim id sacra Scriptura: Exodi 21. Proverb. 20. Deuteron. 27. & alibi, & quidem injuriam, quæ aliis hominibus illata foret mediocri, notat Marchant Tom. 2. Tract. 5. Tit. 1. quæst. 2. dub. 1. esse gravem, si parentibus inferatur, quod in nonnullis casibus specificat Bossius V. Filium num. 4.

Item est dicendum de talibus prolium actionibus, quæ sunt graviter exacerbati-væ, contristativæ vel afflictivæ parentum, ut indicatur Proverb. 19. & alibi. Quænam

autem in hac parentum exacerbatione vel afflictione sit materia gravis, videri potest apud Marchant sup. dub. a.

Similiter qui gravi odio, malevolentia, indignatione, contemptu in parentes suos fertur mortaliter peccat: estque hæc circumstantia necessariò in confessione explicanda, ut observat post alios Bossius sup. num. 2. eò quòd illi actus habeant specialem malitiam oppositam pietati parentibus debitæ. Possent ulterius varii casus in particulari hic proponi, in quibus pietatis erga parentes obligatio solet examinari, v. g. ad quid in necessitate parentum teneatur filius ante vel post ingressum & professionem Religionis: item ad quid obligetur ante assumptionem status matrimonialis, sed quoniam hæc alibi sufficienter tradita sunt, non sunt hic repetenda.

4. *Qui contra internam.*

Ex dictis patet Pietatem esse specialem virtutem ab aliis distinctam, utpote quæ habet speciale objectum, in quod sub ratione aliqua particulari tendit. Hoc porro objectum est cultus & obsequium parentibus & patriæ debitum ratione nostræ principationis & conservationis. Cultus quidem est objectum quod; ratio vero formalis, sub qua à Pietate respicitur, est ratio debiti orti ex principatione, quod debitum adeo magnum est, ut juxta Philosophum à nobis exhaustiri non possit per redditionem æquivalentis, intellige in eodem rerum ordine: alioquin potest filius parentibus, non solum æquale, sed & majus beneficium exhibere, ut si eos ab infidelitate convertat & spiritualiter in Christo regeneret. Per hos tamen non extinguitur in filio obligatio Pietatis: sed hæc semper manet, etiam post mortem parentum, quos defunctos si filius in honore vel sancta lædat, contra pietatem peccat.

5. *Pietas est specialis virtus. Eius objectum materiale. Formale.*

Objectum cui principale hujus virtutis sunt parentes: deinde patria, velut quæ parentes fovet, & necessaria & opportuna ad ortum & educationem filiorum suppeditat. Tertio consanguinei, in quantum aliquid de parentibus communicant.

6. *Item objectum cui.*

Quæ de Pietate in parentibus carnales dicta sunt cum proportionem extendit Lessius l. 2. c. 46. num. 9. ad virtutem, quæ respicit debitum, quod parentibus spiritualibus, tamquam secundariis vitæ spiritualis auctoribus, est reddendum. Sed hæc virtus potest etiam sub Observantia comprehend

7. *Dicta applicari possunt virtuti parentibus spiritualibus debitum reddenti.*

hendi, de qua jam est agendum.

8. *Objervantia unde dicitur.*

Itaque observantia dicitur ab observando: observare autem proprie est aliquid anxie speculari vel notare. Unde Superiores debite observamus, si eos velut anxie contemplantur, tum reverendo, tum ad eorum actiones, quibus aliquid petunt vel imperant, attendendo.

Quid sit.

Recte autem dicitur Observantia esse virtus, qua debitus cultus exhibetur Superioribus & aliis, qui nos gubernant actu vel potentia. Unde sicut Pietas defert cultum parentibus, tamquam ortus & educationis nostrae praecipuis post Deum principiis, ita quoque Observantia defert cultum Superioribus, tamquam principiis gubernationis & directionis. Ex quo etiam liquet discrimen inter Pietatem & Observantiam.

Qualiter a pietate differat.

9. *Objectum ejus materiale.*

Deinde ex his patet objectum quod Observantiae esse cultum propter gubernationem nostram deferendum iis, qui nos actu gubernant & dirigunt, vel saltem adeo sunt excellentes, ut de per se sint capaces regiminis nostri. Ratio vero formalis, quae cernitur in objecto quod, est ratio debiti, orti ex gubernatione actuali vel possibili jam dicta. Objectum denique cui sunt Superiores & aliae personae in dignitate constitutae, nos gubernare idoneae. Ratio autem formalis, sub qua observantia illas spectat, est actualis vel aptitudinalis gubernatio seu directio.

Formale.

Est objectum cui.

10. *Minus quam Pietas obligat.*

Ex quo ulterius constat obligationem Pietatis majorem esse, quam Observantiae: majus enim est principium ortus, quam gubernationis. Quod si directores nostros colamus in quantum curant bonum commune, hoc non erit proprie loquendo officium Observantiae, sed Pietatis in patriam, inquit *Sylvius quaest. 107. art. 3.* vel justitiae legalis, ut inquit *Lessius supponum. 15.* Unde Principi in extrema necessitate debet potius succurri, quam patri in pari necessitate constituto, non ex obligatione Observantiae, considerando Principem, quatenus te gubernat, sed ex obligatione Pietatis in patriam vel justitiae legalis, considerando ipsum, quatenus est persona publica, quae regno aut provinciae praesidet.

11. *Qualiter contra observantiam peccatur.*

Tamen si ergo Observantia minus, quam pietas, vere tamen obligat: idcirco contra hanc virtutem peccant, qui in Superiores verbo, gestu aliove signo sunt irreverentes: graviter autem malitiae ex anedictis de gravitate peccatorum, contra virtutem Pietatis commissorum, proportionem servata, desumi potest: quae enim alias esset levis vel mediocri irreverentia, potest esse gravis, si Superiori illata cenleatur in communi hominum aestimatione ejus auctoritati, reverentiae, vel dignitati graviter adversari.

Observantia alia defert Superioribus cultum ob excellentiam politicam vel humanam, & vocatur observantia politica: alia ob dignitatem vel perfectionem cum Religione conjunctam vel ad numen divinum ordinatam, & vocatur Religiosa. De quibus & aliis ulterioribus Observantiae speciebus latius videri potest *Lessius sup. dub. 3.*

12. *Observantia est virtus.*

QUESTIO II.

De Obedientia & Inobedientia.

Obedientia sic dicta est quasi obedientia: quia per eam praecipuum Superiorum quasi auditur & admittitur. Duplex autem solet communiter assignari obedientia, materialis videlicet & formalis. Materialis dicitur, per quam exequimur quemlibet actum praecipuum, nisi non fiat expressa contentione, ut praecipuum impleamus. Haec obedientia non est specialis virtus: sed ad omnes virtutum actus, qui sunt sub praecipuo, se extendit. Obedientia formalis est, qua praestatur opus praecipuum sub hac ratione, quia praecipuum est: & haec est specialis virtus: quia, etiam si ad omnes virtutum actus se extendat, tamen eos sub formali quadam ratione considerat, sub qua ab aliis virtutibus non attingitur, videlicet quatenus debiti sunt ratione praecipui.

13. *Obedientia unde dicitur.*

Alia est materialis.

Formalis alia.

Objectum materiale quod obedientiae est omne opus praecipuum. Objectum formale quod est debitum ratione praecipui seu honestas specialis in actu resultans, ex eo, quod sit a Superiore praecipuum. Objectum cui est Superior. Unde qui Superiorem non habet, formalem obedientiam incapax est.

14. *Quodnam sit hujusmodi.*

Obedientiae variae sunt species pro varietate potestatum imperandi: sicut enim alia est potestas praecipua divina, alia humana, & haec rursus vel Ecclesiastica vel politica, cui annectitur oeconomicum sive domesticum, ita quoque obedientia alia est divina, alia humana, & haec rursus alia est Ecclesiastica, alia politica sive civilis, quae membra ulterius subdividi possunt.

15. *Varia enim vocantur obedientia formalis sive virtus.*

Haec porro obedientiae species non nisi accidentaliter inter se differunt, ut post *D. Thomam q. 104. art. 2. ad 4.* docet *Lessius c. 46. n. 26. Sylvius ad quaest. & art. D. Thomae cit.* Ratio est: quia, licet potestates praecipuae sint diversae rationis, obedientia tamen secundum se considerata tantum respicit opus, ut debitum ex praecipuo, lato ob eo, qui legitimam habet potestatem praecipuendi, qualiscumque illa potestas sit, sive divina, sive humana: haec enim potestatum distinctio per accidens & materialiter se habet ad obedientiam formalem. Unde

Non nisi accidentaliter distincta.